

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för Globala Studier

Den jojkende schamanen- ett antropologiskt porträtt av en *noaidi* och dennes livsvärld

En kandidatuppsats skriven av Simon Lövbacka

Termin: HT-18

Kurs: SA1511, Examensarbete i
Socialantropologi, 15 hp

Nivå: Kandidat

Handledare: Dan Rosengren

Innehållsförteckning

Tack.....	s. 2
1. Inledning.....	s. 3
1.1 Bakgrund.....	s. 5
1.2 Syfte och frågeställning.....	s. 6
1.3 Tidigare forskning.....	s. 6
1.4 Metod.....	s. 10
1.5 Etik.....	s. 10
2. Noaiden.....	s. 10
2.1 Det stulna kulturarvet.....	s. 11
2.2 Det imaginära riket.....	s. 14
2.3 Den subjektiva verkligheten.....	s. 16
2.4 Medicinhjulet - Död och förnyelse.....	s. 19
2.5 De kosmiska fälten- Den kosmiska energin.....	s. 19
2.6 Trumcermonin.....	s. 21
2.7 Den ekologiska ekonomin.....	s. 23
3. Avslutning.....	s. 25
4. Källförteckning.....	s. 26

Tack

Jag vill börja detta arbete med att tacka Eirik Myrhaug för hans stora tålamod, öppenhet, värme och gästvänlighet. Jag blev välkomnad med öppna armar av Eirik som delade med sig av sin livsberättelse. Jag vill även tacka de personer ur den samiska föreningen i Oslo som delat med sig av sina traumatiska erfarenheter av *förnorskningen* och Alta-konflikten. Stort tack till de människor som inspirerat mig och gjort detta arbete möjligt!

1. Inledning

Jag blir tillfrågad av Eirik om jag vill observera en botning som han ska utföra på en kvinna i 75-årsåldern. Jag tackar ödmjukt ja och får vänta utanför hans kontor medan de har ett personligt samtal kring kvinnans upplevda problem och hennes historia. Han frågar kvinnan om det är okej att jag är med och observerar botandet, hon ger sitt medgivande. Jag går in i kontoret som är fyllt av diverse andliga föremål som Buddhastatyer, samiska trummor, vit salvia, chakra-diagram, salt, olika mineraler, diverse fermenteringsprocesser och en falkvinge. I rummet står en bädd där Eirik kommer utföra botning av kvinnan. Eirik berättar för mig att kvinnan upplever ett pågående trauma med en familjemedlem, hon har ångest, skakningar i benen, ont i sitt bröst, och hennes kreativa ådra är blockerad vilket gör att hon inte längre kan uttrycka sig genom att måla. Botandet kommer kräva mycket ansträngning och fokus från Eirik till följd av att kvinnan behandlas med tre mediciner, vilket han menar hindrar hennes kropps naturliga energiflöde.

Eirik börjar med att be om kraft från de olika väderstrecken- nordkraften, västkraften, östkraften och sydkraften, från Moder Jord och från Universum. Han tändar sedan vit salvia, som renar energier, och sprider ut dess rök på kvinnans kropp genom att vifta med falkvingen. Han ber henne göra samma sak på honom. Salvians rök och aromatiska doft sprider sig på kontoret vilket inger en lugnande atmosfär. Kvinnan lägger sig på bädden och Eirik ber henne att fokusera på att andas och vara lugn. Eirik påbörjar sedan en chakrabalansering där han placerar sina händer ovanför kvinnan, en hand ovanför huvudet vid kronchakrat och en hand som byter position i samband med de resterande sex chakrorna. *Chakra* kommer från sanskrit och översätts till hjul, de sju chakrorna är specifika energipunkter i människokroppen vars balans sägs hålla människan frisk. Inom hinduistiska idévärldar menar man att sjukdom kan få chakrornas energi att stagnera, vilket blockerar kroppens naturliga energiflöde och leder till fysiska och psykiska problem. Eirik håller sin hand över varje chakra i flera minuter innan han byter position och fokuserar på nästa. Smärtorna i bröstet intensifieras hos kvinnan, Eirik lugnar henne och förklarar att detta är trauman i hennes liv som satt sig i hennes kropp. Hon säger att hon vill gråta men att hon inte kan. Eirik förklarar efter ceremonin att klienter som tar mycket medicin brukar ha svårt att gråta då mediciner kan blockera inre känslor från att få utlopp. Kvinnan upprepar att hon har ont och jag får intrycket att hon hämmas av något. Eirik tar fram sin trumma och börjar i varierande tempon trumma mot kvinnan medan han jojkar. Hela rummet fylls av vibrationer som även går

in i min kropp. Mitt hjärta börjar bulta och energin i rummet är laddad och tung då kvinnan fortsätter att upprepa att hon har ont och att smärtan inte försvinner. Jag märker på Eirik att han anstränger sig och påminns hur han tidigare berättat att det är vanligt att den som botar kanaliserar klientens smärta genom sin egen kropp, detta syns på Eirik då hans energi och humör nu är ansträngt. Kvinnans smärtor verkar sitta djupt inne men Eirik ger sig inte. Han försöker genom olika metoder upplösa hennes trauman genom att använda sina händer direkt och indirekt på kvinnans kropp.

I slutet av botandet, som jag upplever pågår i en timma, säger kvinnan att hon under trummandet såg en blå schaman. Eirik kommenterar att det är vanligt att klienter ser inre bilder av natur, schamaner eller kraftdjur, av jojken och trummandet. Kraftdjur är djur som vi kan komma i kontakt med i vårt inre och få hjälp av under vårt liv. Deras egenskaper, personligheter, visdom, styrkor och svagheter kan hjälpa en att förstå sig själv bättre. Eirik ber kvinnan att försöka måla den blå schamanen då detta kan hjälpa hennes trauman och kreativa hämning att släppa. Hon reser sig ur bädden och är vinglig. Hon understryker att det blev väldigt starka känslor och kastar en besvärad blick på mig, hon har svårt att finna lugn. Eirik förklarar att han startat en process där kvinnans trauman försöker komma ur hennes kropp och att smärtan kan fortsätta göra ont under dagen. Han säger åt henne att gå hem och vila men att han kommer fortsätta processen genom att använda sig av bön och fjärrbotning för hennes fortsatta tillfrisknande. Kvinnan får även ett skraddarsytt mantra av Eirik som hon ska upprepa tre gånger vid tre tillfällen per dag. Mantrat påminner kvinnan om hennes förflutna, hennes önskningar och mål:

....Ångesten är borta, pillernas biverkningar är minimala, skakningarna i benen är borta och jag behåller mitt hår. Jag har kraften och styrkan i mig, och jag skapar ny konst!

Kvinnan säger att hon känner sig svag och Eirik försäkrar sig om att hon kan ta sig hem på egen hand och understryker att hon ska ta en taxi om hennes energi sviktar.

När kvinnan har gått märker jag en förändrad sinnesstämning i Eirik jämfört med den han tidigare haft under vår intervju, han har påsar under ögonen och ser utmattad ut. Eirik berättar att det var en svår botning eftersom kvinnan hade byggt upp många trauman i sitt liv och att hon

hade upplevt en direkt lättnad om hon kunnat nå upplösning via gråtens kraft. Upplösning syftar på att man accepterar eller lämnar något som man har inombords och därmed går vidare. Eirik säger att han tycker det är synd att hon tar så mycket mediciner och att det hade varit bra om hon kunde hitta en annan väg för tillfrisknande. Han poängterar dock att han inte har något emot den moderna västerländska biomedicinen och att han ser sitt botande som ett komplement, inte som en ersättning, till medicinvetenskapen då han bland annat inte är utbildad kring specifika läkemedels effekt. Jag märker efter botandet att även jag blivit påverkad av att observera kvinnans smärtor och Eiriks ansträngning. Han förklarar för mig att eftersom jag satt i rummet blev även jag inkluderad i energierna som utbyts och att jag inte kan maskera min energi hur mycket jag än vill. Vi pratar i ca tio minuter efter kvinnan gått innan vi bestämmer oss för att avrunda dagen, då både jag och Eirik känner oss utmattade.

1.1 Bakgrund

Jag ville skriva en kandidatuppsats som förmedlade ett annat perspektiv, än den dominant diskursens, på hur människan kan betrakta sin omvärld. Jag kom i kontakt med noaiden Eirik Myrhaugs arbete genom en föreläsning på internet där han pratade kort om sin världssyn. Jag blev intresserad då han beskrev en hoppfull holistisk livsvärld, en ontologi, som grundade sig i schamanistiska, samiska, vetenskapliga och personliga reflektioner. En livsvärld vars budskap inspirerade mig i dessa tider då hotet av den globala uppvärmningen ständigt gör sig påmind och människor i världen tappar hopp i samband med klimatångest. Eiriks livsvärld är intressant eftersom den utmanar de dominerande västerländska ontologierna genom att kombinera modern vetenskap, särskilt Max Tegmarks forskning, med samiska idévärldar. Den visar även att man kan transformera sin livsvärld, från att vara förnorskad tog Eirik tillbaka sitt samiska kulturarv och blev en samisk schaman, en *noaidi* - den med kunskap.

År 1977 var Eirik 35 år, han bytte då sida från att ha byggt vattenkraftanläggningar till att demonstrera mot dem. Eirik var delaktig i den andra av de två största demonstrationerna mot bygget av kraftverket vid Alta-Kautokeinoälvarna, *Alta*, i norska Finnmark, på samiska *Finnmarkú*. Demonstrationerna handlade inte bara om kraftverksbygget med sina fördämningar; det var en kamp för det samiska folket, dess rättigheter, kultur och identitet. År 1979 och 1981 hungerstrejkade och demonstrerade samer i Oslo för att göra sin kamp och sin röst hörd. Vid den

första manifestationen deltog samer från hela Sápmi, Eirik anslöt sig till den andra år 1981 som bestod av färre demonstranter. Eirik publicerade då en tidskrift vid namn *Tankenytt* som diskuterade Alta-konflikten och dess möjliga lösningar. Eirik presenterade där sina tankar om en ekologisk samhällsekonomi, en ekonomi med tankar och rötter i samisk kultur, en ekonomi som skulle respektera samiska idévärldar och Moder Jord (Myrhaug 1981). Alta-konflikten var lång, komplicerad och uppdelad i många lager. Det krävs mycket förståelse för att förklara de händelseförlopp och känslor som uppstod hos samer och i Oslo under detta tumult.

I samband med Eiriks samiska uppvaknande uppmärksammade han sin familjehistoria av noaider och påbörjade sin resa mot att bli en. Sedan år 1992 har Eirik varit noaidisk botare på heltid och sedan år 1996 håller han kurser i schamanistiskt botande.

1.2 Syfte och frågeställning

Mitt syfte med detta socialantropologiska porträtt är att förmedla Eiriks livsvärld och förklara de idéer den byggs på. Jag hoppas kunna inspirera andra så som det inspirerat mig till att få ett nytt perspektiv på hur man kan betrakta sin existens och omvärld. Ett perspektiv som fokuserar på livets mysterier och som inger hoppfullhet i dessa svåra tider av klimatuppvärmning. Jag vill också ta detta tillfälle i akt att uppmärksamma det historiska och pågående systematiska förtryck av Sápmi och det samiska folket.

Att förmedla någons livsvärld är problematiskt då det krävs en helhetsförståelse av personens livshistoria, känslor, handlingar etc. Jag har försökt att förmedla Eiriks livsvärld genom dessa frågeställningar: *Hur tar sig Eiriks livsvärld och livsberättelse uttryck i personliga, schamanistiska, samiska, och vetenskapliga idévärldar? Hur interagerar de med varandra för att bilda den helhet som möjliggör modern samisk schamanism och botande?*

1.3 Tidigare forskning

Människans livsvärldar och livshistorier

Socialantropologen Dan Rosengren (2010) förklarar begreppet livsvärld som att livsformer på vår planet lever i samma biofysiska värld men förhåller sig till och upplever den olika.

Livsformers upplevelser är subjektiva och är ett resultat av förhållanden till ens verklighetsuppfattning, ens livsvärld. Han förklarar detta med ett tänkt exempel: “Ängen finns där men bonden ser en sak, stadsbon på tillfälligt besök ser en annan sak och botanikern ser en tredje sak, men alla tar sin upplevelse som den självklara utan att fundera vidare kring frågan”. Samtidigt som vi upplever vår egna verklighet är den starkt påverkad av andra, vi har alltså inte isolerade livsvärldar utan de påverkas av andras livsvärldar som t ex andra människor, djur och natur. Han poängterar även att vår livsvärld inte endast påverkas av den fysiska omgivningen utan också av de sociala och kulturella dimensionerna som råder i samhället (Rosengren 2010: 8). Livsvärld är ett bra begrepp att utgå ifrån i denna studie då det förklarar att allt levande har livsvärldar som gör att man betraktar världen på olika sätt. För att få tillgång till Eiriks livsvärld använder jag mig av hans livshistoria.

Socialantropologen Elizabeth Tonkin (1992) diskuterar hur livshistorier, berättelser av ens livsvärld, tar sig uttryck. Hon argumenterar att berättelser har förmåga att lyfta upp kunskaper som är implicita samtidigt som berättandet innehåller andra kvaliteter än att bara samtala, t ex förs ett aktivt kroppsspråk som kan berätta andra saker. En berättelses budskap kan först tydas om åhöraren kan uppfatta den berättande som ett handlande subjekt med agens och förstå den andres intentioner, samt de omständigheter som skapade berättelsen (Tonkin 1992: 11). Berättelser har en tidsföljd, ett händelsemönster. Men berättelser är inte statiska då individers minnen ständigt påverkas av samtidens normer och sociala regler. Man bör alltså alltid vara kritisk när man studerar livshistorier, samtidigt som de ger en unik möjlighet att få en intim inblick i en persons liv (Tonkin 1992:12). Genom att få tillgång till Eiriks livshistoria kan jag använda mig av hans egna narrativ för att förmedla hans livsvärld.

Stulna kulturarv och pågående kolonialitet

Inom politisk ekologi argumenterar man att alla livsvärldar är politiska och att det finns en rubbad maktbalans mellan vems livsvärldar som får företräde i samhällen. Socialantropologen och humanekologen Anders Burman menar att denna obalans delvis skapats som ett resultat av kolonialismen. Kolonialtiden har avslutats men ett kolonialt förhållande kvarstår då koloniala föreställningar lever kvar och påverkar dagens samhällen, Burman kallar detta ontologisk kolonialitet (Burman 2017:921). Denna kolonialitet formar vad människor betraktar som “sann

kunskap”. Man kan argumentera att kolonialiteten som kvarstår i Norden har gjort att samiska narrativ betraktas som “traditionell kunskap”.

Socialantropologerna Betty Bastien, Jürgen Kremer, Rauna Kuokkanen och Patricia Vickers (2003) argumenterar att en person som inte känner till samernas kamp och historia, kan felaktigt dra slutsatsen att samerna och Sápmi inte blivit koloniserade av Nordens länder. Författarna menar att den nordiska koloniseringen av samer och Sápmi har fullbordats då den maskerar sin egna existens i form av att samer anpassat sig till det dominanta samhället. Den samiska proteströrelsen under 1960- och 1970-talet ledde till att samerna i Norden fick sin egen riksdag i respektive länder; år 1973 i Finland, år 1989 i Norge och år 1993 i Sverige. Författarna argumenterar dock att riksdagarna varken är baserade i samisk kultur, ontologi, spiritualitet eller praxis. De har heller inte någon exekutiv makt för att stärka det samiska samhället, eller att stifta nya lagar (Bastien et al. 2003: 28, 29). Norge ratificerade FN-konventionen om ursprungsfolk och stamfolk, ILO:169, år 1990. Konvention vill säkerställa ursprungsfolks rätt att självstyra i vilken grad de vill behålla sin kulturella och politiska identitet. Norge har fått internationell kritik för att konventionen inte följs i praktiken. Sverige fortsätter att rösta ner förslag om att ratificera konventionen då det innebär att man inte längre kan ta tillvara de rikedomar som finns i norr (Sandberg, 2015). I Finland har man varit påväg att ratificera konventionen, men det har runnit ut i sanden. Norge, Sverige och Finland driver olika politik mot sina ursprungsfolk men man kan konstatera att samer och Sápmi har en svag rättsliga ställning gentemot de nordiska staterna.

På grund av att samiska kulturella föreställningar blivit tvungna att anpassa sig till skandinaviska samhällssystem lär sig samer andras perspektiv på tillvaron. Trots att många samer pratar sitt lokala samiska språk kan det fortfarande användas för att beskriva en västerländsk idévärld. Författarna menar att samiska livsvärldar är under systematiskt förtryck som pågått så länge att den inte längre gör sin röst hörd i majoritetssamhället (Bastien et al. 2003: 29). I processen att bli befriad från det systematiska förtrycket menar de att samer måste utvidga sin status som ursprungsfolk. Detta kan ske genom att bejaka och förmedla samiska traditioner, som t ex noaidiskt botande, då det vidgar förståelsen av samiska idévärldar. Att återberätta och betrakta historien av det koloniala, strukturella våld som drabbat samer kan generera nya visioner som kan återskapa och återge samiska kunskaper och kulturella föreställningar. Inte som retro-

romantiserande folkhistorier utan som livskraftig, vital och kreativ kunskap som kan brukas av samtida och framtida generationer (Bastien et al. 2003: 29).

Noaidi, en samisk schaman:

Socialantropologer har under lång tid forskat kring schamanism och schamaners livsvärldar. Jag kommer utgå från tidigare forsknings definition av vad schamanism och schamaner är för något.

I *Dictionary of Anthropology* förklaras begreppet schamanism som en sibirisk term vilket uttrycker en komplex livsvärld som innefattar religiösa och etnomedicinska perspektiv.

Schamaner finns överallt i världen och definieras ofta som religiösa specialister vars kunskap nås genom personlig erfarenhet. En generell uppfattning är att schamaner får sin kunskap genom att nå olika tillstånd av medvetande genom att försätta sig i trans med hjälp av t ex trumma och meditation. Beroende på kultur så kan en schaman antingen använda sin kunskap till att bota andra eller till att att skada (Seymour-Smith 1986: 256). Schamanen är en mästare i att försätta sig i trans men hen kan även vara en medicinman, magiker, präst, mystiker, kommunikatör och poet (Eliade 1964: 4). Berättelser kring botning och att bli botad, sjukdomsberättelser, är en viktig del inom medicinsk antropologi. Jag kommer i detta arbete undersöka Eiriks schamanism med fokus på hur han använder sin schamanistiska kunskap för att bota.

Den norska religionshistorikern Brita Pollan (1993) förklarar vad en samisk schaman, *noaidi*, är och deras historia i Norden, med huvudfokus i Norge. Pollan argumenterar att det är svårt att ge ett specifikt årtal när samer bosatte sig i Norden men att samisk schamanism troligtvis existerat ända sedan dess. Hon förklarar samisk schamanism som en specifik existentiell tolkning av världen och livet. Noaiden är en samisk schaman som lever efter denna tolkning och har genom den lärt sig att bota och att resa till andra verkligheter med hjälp av trumman och jojken (Pollan 1993: 17). Genom att återberätta gamla latinska texter samt skandinaviska berättelser som dokumenterats i skrift, ger Pollan en intressant beskrivning av samiskt botande, samisk schamanism, kristnandet av samer och noaidens livsvärld etc. Syftet är att ge en fördjupad bild av samernas och noaidens historia (Pollan 1993: 9,10,11). Pollans historiska tolkningar kan fördjupa förståelsen kring förnorskningen av samers och noaiders livsvärldar eftersom mycket av samisk kunskap glömts bort till följd av kolonialiseringen av Sápmi.

1.4 Metod

Jag har under fyra dagar umgåtts och lärt känna Eirik i Oslo, Norge. Materialet har samlats in genom ostrukturerade och semistrukturerade intervjuer kring Eiriks livshistoria och livsvärld, samt genom deltagande observation när Eirik utfört botande och en trumceremoni. Jag har antecknat, spelat in och transkriberat våra intervjuer och sammanfattat essensens av dem i detta arbete. Innehållet i våra intervjuer har varit filosofiskt och komplext, för att förtydliga dess innebörd har jag valt att implementera sekundärmaterial som jag samlat genom litteraturstudier. Jag har valt sekundärmaterial som jag anser förstärker förståelsen för Eiriks idéer och livsvärld. För att försöka tolka Eiriks livsvärld behövde jag sätta mig in i hans livshistoria som blev tillgänglig genom att ställa relevanta frågor och sedan analysera svaren utifrån hans egna ord och min tolkning. Jag kunde inte försöka förmedla Eiriks livsvärld utan att jag själv förstod den genom mitt egna språk och tolkning.

Mitt utbyte med Eirik har liknat en komplicerad dans då jag varit mån om att upprepa Eiriks tankar fast med egna ord och referenser för att kunna stämma av att jag uppfattat hans tanke korrekt, vilket lett till nästa steg i dansen. För att förstå och förmedla Eiriks livsvärld har jag valt att avgränsa mig till sex teman som togs upp under intervjuerna: det stulna kulturarvet, det imaginära riket, den subjektiva verkligheten, den kosmiska energin, medicinhjulet och den ekologiska ekonomi. Alla teman är sammanflätade med varandra och kan tillsammans beskriva Eiriks livsvärld. Jag hoppas att kombinationen av dessa metoder lyckas förmedla ett tydligt och ärligt helhetsintryck av Eiriks livsvärld.

1.5 Etik

Eirik har inte velat vara anonym utan har sett detta arbete som en möjlighet att göra sin och samers röst hörd, jag har därmed inte valt att anonymisera Eirik eller platserna vi har befunnit oss på.

2. Noaiden

Jag möts under en kall novemberdag i Oslo av en vinkande Eirik Myrhaug som bjuder in mig till sitt kontor. Eirik har nyss fyllt 75 år och haft en stor fest i *Samisk Hus Oslo* två dagar innan min ankomst, trots detta är han fylld med energi. (Jag kan ärligt säga att jag aldrig stött på en sådan

pigg och passionerad 75-åring, speciellt inte en som överlevt cancer.) Vi börjar prata direkt, jag ställer frågor och han ger svar vilket leder till nya frågor.

2.1 Det stulna kulturarvet

För att kunna prata om Eiriks livsvärld bör jag först belysa förnorskning som den norska staten utövar på samerna. Begreppet förnorskning syftar på att samernas identitet och kultur blivit stulna av den norska staten, då de varit tvungna att anpassa sig till den norska majoritetsbefolkningens. Förnorskningen har gjort att många samer undvikit att föra vidare samiska språk, idévärldar och kulturer till sina barn. Eirik förklarar att han alltid vetat om att han var samisk men att man undvek att prata om det inom familjen, han har därmed inte lärt sig samiska. Under 70-årsjubileet av Samisk Hus Oslo, som Eirik bjöd med mig till, diskuterades huruvida man bör se förnorskningen av samer som ett kulturellt folk mord bedrivet av den norska staten.

När förnorskningen av samer började är omdiskuterat bland forskare. Många menar att den började när missionärerna började interagera med samer på 1700-talet, bland annat genom att kung Frederik IV gav order om att upprätta en mission i Finnmarkú. Pollan argumenterar att det finns belegg för att kristna interagerat med samer i Finnmarkú redan på 1300-talet och att förnorskning därmed kan sträcka sig längre tillbaka i historien (Pollan 1993: 25). Under 1850-talet spreds en konservativ luthersk rörelse i stora delar av samiska samhällen runt Norden, som kom att kallas Læstadianism. Denna är fortfarande huvudreligionen för många samer vilket är ett resultat av att makthavare tvingat samer att bli kristna och anpassa sig till det dominanta samhället. Læstadianismen har historiskt förkastat samiska idévärldar som hedniska och demoniska. Vissa radikala romantiker argumenterar idag att Læstadianismens hjälpt bevara samiska idévärldar då de fortfarande lever vidare i skuggorna av den (Fonneland, Kraft, Sutcliffe & Gilhus 2013: 134).

Intresset för ursprungsfolk och schamanism fick ett uppsving i den dominanta norska kulturen under 2000-talets New Age scen men exkluderade då samisk schamanism. Idag har samisk schamanism en plats i Nord-Norges New Age scen som allt mer söker sig tillbaka till uråldrig kunskap associerad till Norden. Noaider som Eirik ses idag som professionella neo-schamaner

och bevarare av uråldrig samisk schamanistisk kunskap och tradition (Fonneland, Kraft, Sutcliffe & Gilhus 2013: 135). Det växande intresset för samisk schamanism och kultur gör att man idag hittar samiska symboler och symbolik allt oftare i samband med att New Age samhället uppmuntrar samiska idévärldar. Under det årliga New Age nöjesfältet i Tromsø hittar man samiska tält, *lavvús*, och försäljning av samiskt hantverk, *duodji*. I utbudet av andliga tjänster kan man även få uppleva noaidisk botning genom trumma och jojk (Fonneland, Kraft, Sutcliffe & Gilhus 2013: 135). Ett stort intresse för samisk schamanism och idévärldar kan noteras i Norge där flera neo-schamaner likt Eirik nu för vidare sin kunskap till andra, i form av kurser och workshops.

När jag frågar Eirik vad en *noaidi* är säger han att det är svårt att ge en definitiv förklaring eftersom samer alltid haft ett muntligt berättande kring samiska idévärldar, religion, kultur etc. Det muntliga berättandet har inte förmedlats skriftligt, och till följd av förnorskningen försvann det muntliga berättandet eftersom samer inte tilläts tala samiska. Eirik har en släkthistoria av noaider där var och en har sin unika specialitet, Eiriks farmor var clairvoyant och kunde bota djur medan Eiriks far kunde stoppa blödningar och lindra människors smärtor. Att bota betyder inom samisk tradition att man utövar specifika handlingar vars mål är att förbättra fysisk och psykisk hälsa. Att bota någon eller något med trumma och jojk kan t ex få en individ att återfå sin relation och sitt sammanhang till Moder Jord (Skott 1998:9). Man kan inte utnämna sig själv till *noaidi* utan måste få denna titel given till sig av andra genom att bevisa att man besitter specifik kunskap. Utöver detta har noaider oftast släktband till tidigare noaider. Eiriks specialitet är att bota människor, antingen genom direktkontakt eller genom fjärrbotning med bön. Han menar att noaidens betydelse liknar schamanens. På ugriska översätts schaman till *den som vet* eller *den med kunskap*. En *noaidi* kan därmed betraktas som en samisk schaman, en person med kunskap. Det finns även andra tolkningar där noaiden översätts till den sjungande schamanen. I Finland kallas noaiden, *noaiti* och översätts till *den kloke* (Seymour-Smith 1986: 256).

En av noaidens viktigaste uppgifter är att bota dem som drabbats av sjukdom. Inom samisk schamanism betraktas sjukdom som att en individs själ blivit tillfångatagen av en fientlig kraft (Pollan 1993: 10). Botandet sker genom att noaiden bland annat sätter sig i trans och reser för att befria den fångade själen vilket leder till tillfrisknande. Människan uppfattas ha två eller flera

själar; en själ som är bunden till kroppen och en fri själ som kan resa utanför kroppen (Pollan 1993: 11). Religionsforskare menar att samiska schamaner tolkar verkligheten efter tre sfärer: människans sfär, sfären ovanför den och sfären under den. Eirik säger att inom nyschamanism kallar man detta *mellanvärlden*, *övervärlden* och *undervärlden*. Dessa tre världar sammanfogas genom ett världsträd (Skott 1998:26). Genom att använda sig av bland annat jojken och trumman kan noaiden försätta sig i trans och separera sin fria själ från sin kropp utan att bli sjuk. I transstadiet kan noaiden resa genom de tre världarna, eller sfärerna av verklighet. I undervärlden finns energier som kan hjälpa en, ofta i form av kraftdjur. Djuren kan hjälpa en att bota sjukdomar och att övervinna rädslor. I övervärlden finns vägledare. En vägledare kan vara en person med visdom t ex en bortgångna familjemedlem som förmedlar råd och svarar på frågor. Mellanvärlden är den värld vi som människor upplever med våra fem sinnen. En resa i mellanvärlden kan innebära att man visualiserar en situation i sitt inre, t ex hur man når ett visst mål innan man faktiskt nått det. Dessa tre världar lever i samklang men vi upplever mellanvärlden som vår fysiska verklighet. Eirik menar att när han försöker att bota en klient reser han mellan sfärerna och kan där se saker som klienten inte själv ser, t ex trauman i barndomen. Han kan sedan muntligt förmedla vad han har sett, samtidigt som han försöker bota traumat genom olika metoder. Målet är olika för varje klient, men en viktig aspekt är att få klienten att nå gråtens kraft som symboliserar upplösning och att individen lämnar något bakom sig och går vidare.

Pollan beskriver hur de samiska gudarna var representerade på samiska trummor. *Ruhhtu* är guden som står för sjukdom och död. Vid svår sjukdom kunde noaiden slå på trumman där man placerat en ring eller visare. Genom vibrationerna hoppade ringen till en av gudarna som symboliseras på trumman och noaiden fick kännedom om vilken gud den skulle offra till för att bota patienten. Sedan hittade man en offerplats, en *Sieidi*, där man offrade en renkalvs blod till den angivna guden. I dag sker offringar inom samisk schamanism man inte djur eller blod utan andra symboliska föremål som t ex renhorn. Schamanen kunde sedan med hjälp av trumman resa till undervärlden och hämta tillbaka den del av själen som *Ruhhtu* tagit. Som en fri vandrande själ kan noaiden resa för att hitta fångna och bortrövade själar och föra dem tillbaka till sjuka och själlösa kroppar så att de blir friska igen (Pollan 1993:10-13).

Missionärer i Finnmarkú tolkade noaidens resor till undervärlden som att hen kommunicerade med mörka krafter och med Djävulen. Förr i tiden var det främst kvinnor som var noaider då de ansågs födas med noaidiska egenskaper, män kan bli noaider men de måste utbilda sig.

Missionärerna associerade noaiden med Satan och såg den som en farlig häxa som sysslade med förbjuden mörk magi. Utifrån denna fantasi förbjöd missionärerna både trummor och jojk, och förhindrade därmed noaiden från att frigöra sin själ och resa. Under 1600-talet i Finnmarkú blev många samer, män som kvinnor, brända på bål för häxeri och trolldom (Pollan 1993: 27).

Många samiska idévärldar är bortglömda till följd av den kristna förnorskningen och Eirik menar att man nu försöker återskapa dem. Pollan menar att trummorna kan liknas med den kristna Bibeln eftersom det är via trumman delar av samiska idévärldar förmedlas (Pollan 1993: 11). Eftersom samer inte har tillgång till sina förfäders trummor och det muntliga berättandet behöver man skapa nya trummor och nya historier. Eirik menar att det sker en nyskapelse och nytolkning av det samiska kulturarvet med tanke på att det har varit och fortfarande är i efterdyningarna av ett systematiskt förtryck.

2.2 Det imaginära riket

Eirik förklarar att allt människan någonsin skapat har uppstått i det imaginära riket. En vetenskapsman utformar en hypotes innan hen bedriver forskning, en hantverkare skapar en design, en ingenjör visualiserar ett bygge. Han menar att allt i människans skapande uppstår i det imaginära riket, i fantasin och att det är detta som är människans främsta egenskap. Jag kopplar Eiriks argument till den teoretiska fysikern David Bohm som skriver bland annat att allt i människans tillvaro startar i den imaginära världen, i hjärnsignalerna som utgör vårt medvetande och projiceras ut i frekvenser som är den "fysiska filmen" av vår subjektiva upplevelse (Peirce 2013: 266).

För att Eirik ska kunna bota en människa måste personen först och främst vara öppen och mottaglig för att få hjälp - den måste våga se sig själv vara eller bli frisk. En person som associerar sig med sin sjukdom eller diagnos och håller fast i en begränsande fantasi kommer att ha svårare att tillfriskna än en person som kan se sin egen styrka. Kvinnan som Eirik försökte bota var gammal och hade byggt upp många trauman och fantasier om sig själv, vilket gjorde det

svårt för Eirik att nå henne i kombination med medicinerna som påverkade hennes naturliga energiflöde.

Fantasin är avgörande för att göra en person mottaglig för botande. En människa som redan bestämt sig för att botande bara är trams kommer att uppfatta det som trams. I våra samtal kring det imaginära riket liknande Eirik fantasins kraft med placebo och frågade sig om det var någon skillnad om en person blev frisk genom att bli botad av chakrabalansering, biomedicin eller sockerpiller. Vad spelar det för roll vilken metod man använder sig av, det primära är att man blir frisk enligt Eirik.

Eiriks koppling mellan fantasins kraft och placebo påminner mig om ett experiment där man sett hur hjärnan lyser upp när en person får ett sockerpiller men tror att det är ”riktig” medicin. Vad man tidigare klassat som ”falsk medicin” har liknats vid att man lurar patienter att tro att de blir friskare när de inte blir det. Vad man nu har sett när man gett sockerpiller till patienter, speciellt de som lider av kroniska stressrelaterade symptom, är att deras placeboeffekt ökar signifikant om de har ett starkt förtroende för t ex läkarens kompetens eller medicinerna som tas. Samma sak gäller när läkemedelsindustrin namnger sockerpiller med ett elegant namn - placeboeffekten blir mycket starkare än om namnet låter banalt. Resultatet av forskningen är att placebo kan göra ”mirakel” för människor i sitt tillfrisknande och att man inte ska reducera placebos kraft (Greenberg 2018).

Eirik påpekar att när han berättat för barn om botning genom fantasins kraft så börjar de direkt att bota varandra med sina händer, eftersom barn har fantasin i blodet. Eirik kopplar detta till Penney Peirce tankar att fantasin som vi alla föds med tränas bort i den västerländska skolan då vi prioriterar att bruka logik, vänstra hjärnhalvan, före fantasi, högra hjärnhalvan. Förutom i skolan mister vi vår fantasi allt eftersom vi lär oss att vara ”vuxna” och ”realistiska” då vi börjar likställa fantasi med överklighet och eskapism. Detta skapar problem då man begränsar sin fantasi och innebörden av den (Pierce 2013: 265).

Eirik påpekar hur den imaginära kraften kan användas negativt då den förverkligas i människors upplevelser. Han påpekar att det inte är konstigt att så många är deprimerade i dagens samhälle

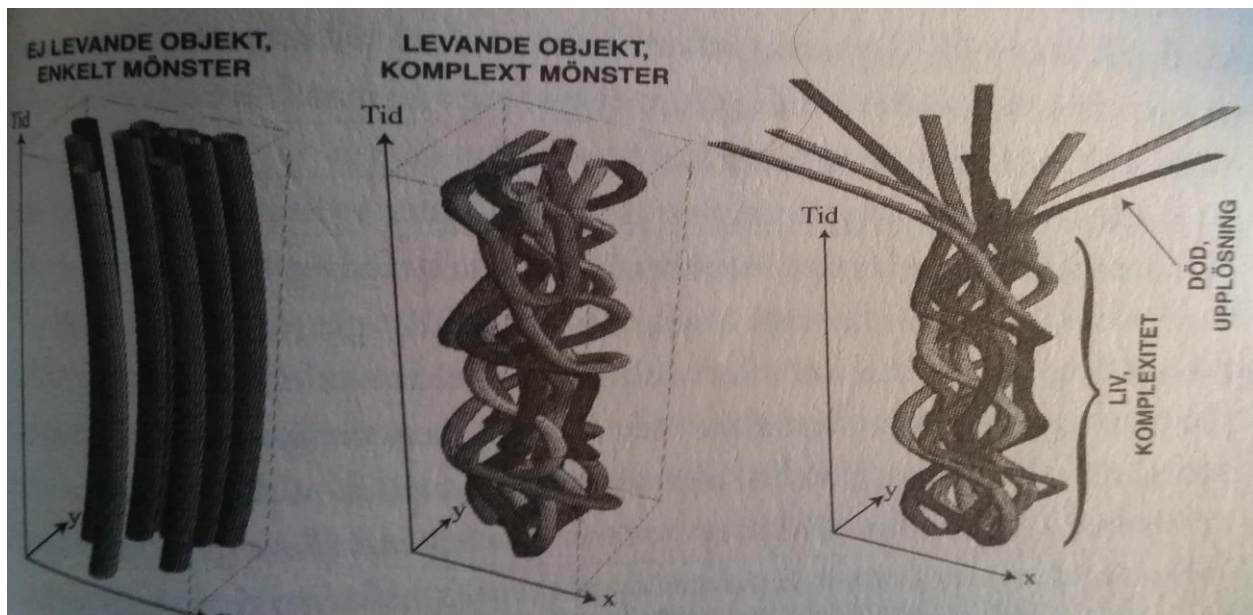
eftersom människor dagligen matas med så många negativa fantasier om att människan inte kommer hinna ställa om sig till klimatförändringarna. De fantasier som vi blir exponerade för genom media gör att vi, om vi inte är tillräckligt självsäkra, köper en färdigpaketerad verklighet. Det krävs fantasi för att kunna vara källkritisk. Om allt media porträtterar är klimatångest och pessimism utan att komma med förslag till förändring, är det inte konstigt att människor blir deprimerade. Om journalistiken hade haft till uppgift att förmedla positiv journalistik hade en positivitet spridit sig som en löpeld i samhället. Eirik understryker att allt vi människor tror på är baserat i fantasier som vi väljer att förverkliga. Om vi t ex hade slutat tro på statens makt så hade den inte kunnat upprätthålla sig själv. Makt är en förstelnad fantasi som vi människor väljer att upprätthålla och när vi väljer att sluta tro på den faller den som Berlinmuren. Eirik menar att vi bör sprida en fantasi där vi med människans kraft och förmåga att enas bromsar den globala uppvärmningen tillsammans.

2.3 Den subjektiva verkligheten

Eirik understryker hur viktig förståelsen är för att det bara finns subjektiva verkligheter. Det finns ingen statisk eller generell verklighet, alla upplever sin egna unika verklighet. Eirik har inspirerats mycket av den världsledande svensk-amerikanske fysikern Max Tegmarks forskning. Tegmark berättar att i våra människokroppar genererar våra, grovt räknat, hundra miljarder nervceller kontinuerliga elektriska signaler som sätter flera tusen miljarders miljarder atomer i rörelse i vår kropp. Dessa atomer interagerar med varandra på ett sätt som skapar vår jagkänsla, vår subjektiva upplevelse, vår fysiska film. Tegmark menar att det råder konsensus i forskarvärlden att vi ännu inte fullt förstår vad vi människor är för något (Tegmark 2014: 354). Att forskningen inte kan beskriva vad vi människor är för något påminner mig om Karl Poppers argument att världen existerar oberoende av oss, men vår kunskap om världen existerar inte och kan inte existera oberoende av oss, eftersom det är människan som formar den. Mänsklig kunskap är mänsklig och den skapas av oss. Det är förmodanden som alltid kan vederläggas eller rättas av verkligheten i form av nya erfarenheter, nya upptäckter, nya observationer - och sedan ersättas av en mer informativ, exakt teori eller hypotes (Magee 1998: 73).

Tegmark menar att det forskare hittills kunnat fastslå är att alla levande objekt är extremt komplexa mönster av beståndsdelar som formar våra unika kroppar och sinnen. Det är denna

komplexitet som ger upphov till våra subjektiva jag-känslor. Forskare vet dock inte om jag-känslorna endast är en illusion som maskerar en större förståelse av livsformers samband och funktion i universum. Vad händer om människan lär sig se att allas livsvärldar påverkar varandra, hade man då haft en större respekt och förståelse för naturen, djuren, växterna och människorna i sin omgivning? Ur ett utzoomat perspektiv så kan vi inte säga vad vi människor är för något, det enda vi kan säga är att vi är ett mönster i rumtiden, en av de mest komplicerade mönster vi hittills känner till (Tegmark 2014: 356).

Från Tegmark (2014:355), som visar partiklarnas strukturella skillnader mellan något som inte lever, strukturen åt vänster, och något som lever, strukturen i mitten. Strukturen åt höger illustrerar vad som händer när liv stöter på död - upplösning.

Eirik menar att om man förstår Tegmarks tankar kring hur lite vi vet om vad vi människor faktiskt är för något, kan man tillåta sig fantisera bortom universums falska begränsningar. Människor som har skapat en statisk verklighetsuppfattning, där man är övertygad om att universum är på ett visst sätt, begränsar sig själva. När man låser världens mysterium till att vara statiska kommer man att få problem. Det enda faktiska vi kan utgå ifrån i vår verklighetsuppfattning är naturlagar, men dessa är inte heller statiska enligt Eirik utan likt evolutionen utvecklar sig. Tegmark menar att många av de regelbundenheter som vi tidigare betraktat som naturlagar har visat sig vara skenbara lagar (Tegmark 2014: 178).

Det vi människor, och allt annat levande, upplever som verkligheten är alltså bara subjektiva upplevelser. Alla individer har sin egen livsvärld som påverkar deras sätt att se och uppleva världen utifrån deras unika förutsättningar. Människan tolkar sin verklighet utifrån människans kropp, hjärna och sinnen. Vi uppfattar t ex inte ultraljud vilket andra organismer på vår planet gör. Däremot har vi, genom att bruka fantasin, förstått att det finns ultraljud som vi inte kan höra med våra egna öron och istället skapat verktyg som kan. Alla livsformer på vårt jordklot lever på samma fysiska plats, inte som isolerade öar utan de påverkar varandra i en komplex väv. Detta betyder att världen är lika mycket en del av oss som vi är av den. Hur vi ser och upplever världen beror helt på vårt sätt att förhålla oss till den, ett förhållningssätt som är subjektivt och baserat i fantasi och erfarenhet. En individs uppfattade verklighet är alltså ett resultat av dennes erfarenheter och fantasi. Man bör dock nämna att människan har skapat sociala och kulturella strukturer som antingen uppmuntrar eller reducerar uppfattningen av verkligheten (Rosengren 2010:8). Paradigmskiftare har alltid hamnat i problem när de kommit med idéer som samtiden inte varit redo att höra.

Den belgiska surrealisten René Magritte målade år 1929 en tavla som föreställer en pipa med texten "Detta är inte en pipa". Magritte menade att målningen var en avbildning av en pipa gjord med färg men inte en faktisk pipa och att han hade ljugit om han skrivit "Detta är en pipa". Jag anser att Magrittes argument påvisar hur skenbar och subjektiv verkligheten är (wikipedia: Bildernas opålitlighet).

2.4 Medicinhjulet – Död och förnyelse

Medicinhjulet är essentiellt inom samiska idévärldar och är avbildat på trumman. Eirik menar att allt i universum ingår i en cirkel, i ett kretslopp, och att idén där universum betraktas vara uppbyggd av isolerade räta linjer är en illusion. I cirkeln finns allt; död och liv, väderstrecken, tidsaspekten, etc. Allt rör sig i en cirkel. Eirik menar att medicinhjulet och idén om livets träd symboliserar samma sak då trädets stam är rund och växer uppåt likt spiralen som rör sig i cirklar. Exempel på livsträd är Yggdrasil i den nordiska mytologin eller världsträdet i mayansk mytologi. Eirik förstärker detta påstående genom Tegmarks modell, se sida 16, som visar att när liv dör och når upplösning grenar sig partiklarna ut och formar enligt Eirik ett träd.

När man zoomar ut i rymden så kan man se hur jorden och de andra planeterna kretsar kring solen i elliptiska banor - vårt solsystem. När man zoomar in i kroppen kan vi se ett annat cirkulerande flöde, nämligen vårt blodflöde, och en pågående cykel av att celler dör och förnyas. Människor och djur andas in syre (liv), och andas ut koldioxid (död). Växter och alger fångar in solljus vilket driver processer av fotosyntes, där vatten och koldioxid omvandlas till syre och socker. Eirik menar att den symboliska cirkeln, som är en metafor för kretslopp, aldrig är sluten eller statisk, snarare är den öppen, likt en spiral. Jag kopplar detta till hur man i den österländska läran om *Chi*, livsenergi eller blodflöde, vanligtvis inte sluter en cirkel då det stagnerar energin. Eirik menar att när man "förstelnar" fantasier om att cirkeln är statisk förhindrar man upplösning och man stagnerar, vilket hindrar ens förnyelse. Ett exempel på detta är när människor håller fast vid tanken att man som människa har en statisk identitet. Man kanske identifierar sig med sitt jobb och sin utbildning men om man tröttnar på jobbet eller går i pension så upplevs en identitetskris. Man vill inte släppa taget om identiteten man format. Att inte våga släppa taget (död) för att förnyas (liv) kan leda till att man i detta exempel får fysiska och psykiska problem. Om Eirik inte hade vågat lyssna på sig själv och utvecklas från att vara vattenkraftutbyggare till *noaidi* hade han kanske inte varit den energirika 75-åring han är idag.

2.5 De kosmiska fälten - Den kosmiska energin

Forskare har identifierat diverse kraftfält som kan hittas överallt i universum. Ett exempel är *det magnetiska fältet* som man kan navigera efter med hjälp av en kompass. Den magnetiska nålen riktar sig efter jordens magnetfält och pekar mot norr. Ett annat kraftfält är *det elektriska fältet*

som uppstår t ex när vi gnuggar en ballong över vårt hår som blir statiskt och ställer sig upp. Magnetfältet och det elektriska fältet kan sammanfogas till termen: *det elektromagnetiska fältet*. Det elektromagnetiska fältet påverkas i sin tur av *kvantfältet* och kvantfältsteorin anger i vilken grad varje möjlig konfiguration av de elektriska och magnetiska fälten är verklig (Tegmark 2014: 351). Eirik kallar sammanfogningen av universums alla olika fält för det *kosmiska förenade fältet* eller *den kosmiska energin*, som Eirik också kallar Gud. Eirik menar att många använder uttrycket Gud, den stora Anden, chi etc. för att beskriva den kosmiska energin. Han menar dock att många har problem med att diskutera eller använda begreppet Gud då man fastnat i en stagnerad fantasi där Gud är en gammal man i skägg.

Jag kopplar Eiriks tankar om den kosmiska energin till den kinesiska läran om *Tao* där man kallar de elektriska och magnetiska fälten som existerar i och omkring oss för chi. Det närmsta västerländska begrepp som förklarar chi enligt Tao är *bioelektromagnetism*. Inom Tao står *bio* för liv, *electro* för de universella energierna av stjärnorna och planeterna (*Yang*), och den *magnetiska* kraften refererar till vårt jordklots kraft och gravitation (*Yin*) (Mantak & Wei 2013: 1). I den japanska healingformen *Reiki* lägger man händerna lätt på platser där människor, djur och växter har ont och överför på så sätt sin chi. Forskning har visat att reikiutövare skickar ut små mängder av elektromagnetisk kraft som interagerar med den som behandlas (Kumat & Kurup 2003: 211).

Det är den kosmiska energin som gör botande möjligt enligt Eirik. Likt som i Tegmarks modell, se sida 18, har allt levande ett rörligt komplext energifält som genom partiklarnas rörelser ständigt interagerar med andra fält. När Eirik använder sig av chakra-botande rör han inte klienten eftersom detta inte behövs då han interagerar med klientens energipunkter och förenade fält. När kvinnans smärtor inte nådde upplösning använde han sig av ett fysiskt utbyte genom att lägga sina händer direkt på hennes kropp. Eirik använde sig också av trumman och jolkens vibrationer för att försätta sig i trans och låta sin själ resa till över- och undervärlden.

Allt levande har alltså olika fält som interagerar med andra fält. När en människa tar på en växt så upplever den detta, ett exempel på en tydlig fysisk reaktion är växten *Mimosa Pudica* som faller in sina blad vid beröring. Eirik menar att det är svårt att forska kring schamanistiskt

botande för att det kräver tvärvetenskapliga undersökningar som mäter olika aspekter av t ex människors energi; det magnetiska fältet, det elektriska fältet, temperatur, puls, hjärnans aktivitet, kroppens aktivitet etc. Det krävs en helhetsförståelse för att kunna dokumentera botande och dess effekter rent vetenskapligt. Han poängterar även att människor kan öva på att bli mer mottagliga och förstående för den kosmiska energin. Mediala personer är för Eirik personer som är mer mottagliga för den kosmiska energin.

Eiriks livsvärld blandar samisk ontologi med modern teoretisk fysik och vetenskap. Ett liknande förhållningssätt kan hittas i etnografen *Wizard Of The Four Winds* (1978) där socialantropologen Sharon Douglas tillbringar fyra år som lärjunge till Eduardo Calderón, en peruansk schaman och botare, *curandero*, för att förstå dennes livsvärld. Douglas uppmärksammar att *curanderon* blandar olika idéer och kunskaper från läror som: Sri Aurobindo (filosof och guru från 1800-talet), Rosenkorsarna (andlig och kulturell rörelse som skapades på 1600-talet), modern sociologi och modern medicin. *Curanderon* menar att *"One must never keep secrets – secrets that are not secrets. Rather one must bring all out into the light"* (Sharon 1978: xiv). Kritiker av Sharon argumenterar att *curanderon* förlorar sin autenticitet som schaman för att han använder sig av en allätande kulturell appropriering där han blandar gammalt och nytt från kulturer över hela världen (Salomon 1980: 582). Eirik hämtar också inspiration och kunskap från hela världen men menar att han ständigt försöker vara medveten och kritisk. Eirik tar endast till sig av kunskap som talar till honom oavsett vilken kultur, idé eller praktik den kommer ifrån. På föredrag uppmanar han även sin publik att lyssna på honom med denna kritiska inställning. Jag anser att appropriering är ett dåligt begrepp att använda eftersom ingen har egenrätt till idéer. Dessutom når olika kulturer samma idéer fast genom sina egna ontologier och praktiker, en idé finns aldrig bara på en plats.

2.6 Trumceremonin

Eirik bjuder med mig till *Body Mind Spirit Festival*, en New Age mässa i Oslo fylld med diverse andliga praktiker och föremål. Här kan man köpa olika healingtjänster och föremål som stenar, trummor, handläsningar, energimätningar, yoga, medial kommunikation... listan är lång. Eirik ska hålla en trumceremoni för att inviga mässan och ingjuta god energi i människorna och festivalen. Han ska göra detta i en av de största salarna där människor strömmar fram och

tillbaks.

Forskning visar att vibrationer från trumslag förändrar det centrala nervsystemet genom att stimulera hjärnans elektriska aktivitet. Ett trumslag producerar en komplex blandning av ljudvågor i olika låga frekvenser vilka interagerar med hjärnans nervbanor. Människan är mer mottaglig för låga frekvenser, därmed kan man med hjälp av trummans vibrationer överföra mer energi till hjärnan än vibrationer av hög frekvens. Trummor är därmed ett bra energiverktyg för att stimulera hjärnans elektriska aktivitet som i sin tur kan hjälpa en att t ex försätta sig i trans (Harner, 1982: 65,66).

När Eirik börjar sin ceremoni lugnas miljön, passerande stannar och riktar blicken mot Eirik. Han ber en av sina samiska vänner att sprida ut rök av vit salvia på alla deltagare som anslutit sig till cirkeln. Eirik berättar att den vita salvian används för att rena deltagarnas energi och göra dem mottagliga för universums kraft. Under processen av renande ler deltagarna. Eirik delar ut en text till fyra människor med olika bakgrund - en besökare, en utställare, en från arrangörerna och en vän till Eirik. Texten beskriver hur man välkomnar väderstreckens krafter, Eirik ber sedan deltagarna att rikta sig mot varje väderstreck medan de utvalda läser högt ”Jag (namn) representerar (t ex besökarna) på *Body Mind Spirit Festival* och jag hälsar kraften från (t ex Norr) välkommen till denna festival”. Efter att de fyra välkomnat väderstreckens krafter tackar Eirik för kraften från Universum, han brer ut sina armar i en omslutande rörelse och hukar sig ner för att välkomna kraften från Moder Jord. När Eirik och deltagarna tackat Moder Jord ber Eirik högt om förlåtelse för hur vi människor behandlar henne, vid detta ögonblick sprids ett allvar och de som förut log har nu slutat le. Eirik berättar sedan att människan kan komma att vara utdöd om 200 år och att vi måste förändra vårt sätt att leva. Han ber folk att komma till festivalen på söndagen då han ska hålla ett föredrag om ekologisk ekonomi, som han menar kan vara lösningen. Efter detta tal ber Eirik att de deltagare som har en trumma att trumma, och de som har en stämma att sjunga. Till början är deltagarna blyga men bara efter någon minut hörs blandningen av allas stämmor. Ceremonin avslutas efter 30 minuter och jag ser hur en av arrangörerna tar på en metallställning och får en stöt samtidigt som dennes kollega påpekar att det blev en temperaturskillnad när de gick ur cirkeln.

Eirik säger att han är nöjd med ceremonin och den energi alla hjälptes åt att skapa. Hans röst har förändrats, den är mäktig och man ser på Eirik att han har fyllts med styrka och målmedvetenhet. Han påpekar att detta är på allvar.

2.7 Den Ekologiska Ekonomin

Eirik har sedan 70-talet kämpat för sina idéer kring ekologisk ekonomi som är en utveckling av vår nuvarande kapitalistiska marknadsekonomi med syfte att bota Moder Jord. Huvudtanken är att man måste börja betrakta allt som en cirkel, likt medicinhjulet, där allt ingår i ett kretslopp. Människans har alla komponenter som behövs, det enda vi behöver göra är att ta tillväxtekonomin till nästa evolutionära steg, vilket Eirik menar är den ekologiska ekonomin. Vi har gått upp för trappan som är evig tillväxt och nu måste vi börja gå ner mot jorden igen.

Eirik menar att människan fött och fortsätter att mata ett fantasifoster som dödar vår planet, dvs. kapitalismen med dess tankar om evig ekonomisk tillväxt. Tillväxtekonomin gör att vi skapar en livsvärld som betraktar naturens resurser mätt i pengar men inte hur de bidrar till den helhet som är vår planet. Vi tar resurser från Moder Jord men vi ger inte tillbaka något som bidrar till hennes utökade produktion. Eirik insåg detta i samband med att han själv stannade upp och lyssnade på en renskötare som berättade hur utbyggandet av vattenkraft påverkade hans renar och deras vandring negativt. Eirik hade inte tidigare förstått hur hans arbete som vattenkraftsbyggare påverkade landskapet och djuren. För att liv och resurser ska kunna uppstå krävs en komplicerad helhets balans och om den respekteras kan den biologiska mångfalden växa. Människans nuvarande konsumtionskultur respekterar inte denna balans, den konsumerar utan att bidra till ökade förutsättningar för reproduktion. Eirik menar att så fort vi utnyttjar naturen utöver vad den kan återskapa, så tär vi oåterkalleligt på vårt gemensamma kapital (Myrhaug. 1982 & 2016:5).

Eirik menar att vi måste skapa en ekonomi som respekterar och förstår samspelet mellan växter, djur och miljö, en ekologisk ekonomi som botar Moder Jord. Tyvärr försvåras detta av människans pengar som gör verkligheten svårare att se. Eirik menar att vi har skapat en förstelnad fantasi kring pengar som egentligen är papperslappar med siffror, symboler som vi använder för att köpa saker med konkreta värden. Kapitalismen har gjort människan fixerad vid pengar och gjort att vi glömt bort vår relation till Moder Jord, vi köper t ex palmolja i

affären men reflekterar inte över att det leder till fortsatt regnskogsskövling. Eirik menar att vi måste förstå symbol-pengarna bättre och hur vi kan använda dem på ett hållbart sätt som gynnar Moder Jord. Detta ställer svåra frågor; vem äger naturen och vem bestämmer dess värde?

Det är fler än Eirik som ställer dessa frågor. I decennier har maorier kämpat för att deras världsbild ska respekteras och erkänns i Nya Zeeland. År 2014 resulterade detta i att staten gav Whanganuifloden egna rättigheter som fastslog att floden är en egen varelse som äger sig själv. Floden får därmed möjlighet att gå till domstol om dess rättigheter kränks och dess talan förs av två valda beskyddare. Detta motsvarar i juridikens värld samma sak som att en organisation eller företag kan vara en juridisk person och representeras av människor. Det maoriska Whanganui folket menar att de lyckats visa omvärlden att det går att göra ett paradigmskifte i hur juridik betraktar naturens värde och rättigheter. De menar att lagtexter i Väst betraktar en flod som något som kan drickas, som kan användas för vattenkraft, som transportväg eller en plats för ett bad eller båttur. Men floden är för Whanganui folket en levande person, en släkting och anfader som ger liv åt algerna, fåglarna som häckar i strandkanten, skogen som växer i sluttningarna och människorna som lever vid den (Vetandets värld: 29-5-2018).

Eirik menar att hans ekologiska ekonomi inkorporerar en cirkulär förståelse som baseras i ursprungsfolkliga traditioner och idévärldar, men att människan måste använda sin fantasi till att hitta fler hållbara metoder och idéer att värdera naturens värde. När en lämplig metod identifierats måste den respekteras till fullo. Människans ekonomiska vinst kan först ske när naturens värde respekteras. En global ekologisk kultur hade inte skapat färre jobb utan snarare nya jobbmöjligheter i form av yrken som ser till att naturens balans hålls intakt.

Eiriks ekologiska ekonomi är en symbol för hela hans liv och livsvärld. Insikter från hans tid som ingenjör till hans transformation till *noaidi* utmynnar i hans kamp om den ekologiska ekonomin. Det stulna kulturarvet, det imaginära riket, den kosmiska energin, medicinhjulet, den subjektiva verkligheten, allt återspeglas i Eiriks tankar kring en cirkulär ekologisk ekonomi som skapar balans mellan människan och hennes omgivning: en ekonomi som han ser kan bota både människor, naturen och vår relation till den.

3. Avslutning

Eirik har varit med om mycket i sitt 75-åriga liv, det är just denna rikedom av erfarenheter som gör hans livsvärld så spännande att undersöka. Från att vara en förnorskad vattenkraftutbyggare bytte Eirik sida och insåg att hans arbete påverkat naturen och djuren negativt. Han sökte sig tillbaka till sitt samiska arv och startade en kunskapsresa som slutade i att han blev en *noaidi*, en samisk schaman. Sedan Eiriks uppvaknande har han gjort allt i sin makt för att påverka världen positivt. Han har skapat en ekonomisk modell som kan gynna återhämtning av Moder Jord. Han botar folk som har ont och för vidare kunskapen han besitter genom att lära ut modern schamanism och botande. Eiriks livsberättelse förmedlar att man kan förändra sig själv och ens livsvärld. I dessa tider då den globala uppvärmningen dagligen gör sig påmind inger Eiriks historia hopp om att vi människor kan förändra oss och göra allt i vår makt att återskapa en hållbar planet som vi kan lämna åt våra barnbarn. Genom att börja betrakta världen som fylld med olösta mysterier hittade Eirik en ny verklighet. En magisk verklighet som erkänner att den vetenskapliga forskningen endast vet en bråkdel av universums sanningar. En verklighet som uppmanar människor att vara fantasirika och skapa egna verkligheter istället för att acceptera de normativa. Eiriks livsberättelse berättar att om vi kan öppna upp oss för det imaginära riket kan vi lyckas med allt, det är endast fantasin som begränsar oss.

4. Källförteckning

Bastien, B., J.W. Kremer, R. Kuokkanen och P. Vickers (2003). Healing the impact of colonization, genocide, missionization, and racism on indigenous populations. *The psychological impact of war trauma on civilians: An international perspective*, 25-37.

Burman, A. (2017). The Political Ontology of Climate Change : Moral Meteorology, Climate Justice, and the Coloniality of Reality in the Bolivian Andes. *Journal Of Political Ecology*, 24, 921-930.

Eliade, M. (1964). *Shamanism- Archaic Techniques of Ecstasy*. London: Routledge.

Fonneland, T., Kraft, S. E., Sutcliffe, S. J., & Sælid Gilhus, I. (2013). New Age, Sami Shamanism and Indigenous Spirituality. *New Age Spirituality: Rethinking Religion*, 132-145.

Greenberg, G. (2018). What if the Placebo Effect Isn't a trick. *The New York Times Magazine*, 50-60. <https://www.nytimes.com/2018/11/07/magazine/placebo-effect-medicine.html> (Hämtad 2019-01-03).

Harner, M. (1982). *The Way of the Shaman: A guide to Power and Healing*. Bentham Books.

Kumar, R. och P. Kurup. (2003). Changes in the isoprenoid pathway with transcendental meditation and Reiki healing practices in seizure disorder. *Neurol India*, 51, 211-214.

Mantak, C. och W. Wei. (2013). *Basic Practices of the Universal Healing Tao*. Toronto: Destiny Books.

Magee, B. (1998). *Confessions of a Philosopher*. London: Orion Publishing Co.

Myrhaug, E. (1982). *Den nye Økologiske samfunnsøkonomi*. Oslo: Livstreet.

Myrhaug, E. (1981). *Tankenytt- Spesialnummer of Alta-saken*. Oslo: Tankenytt.

- Pollan, B. (1993). *Samiske sjamaner: Religion og helbredelse*. Oslo: Gyldendal.
- Peirce, P. (2013). *Leap of perception- The Transforming Power of Your Attention*. Oregon: Beyond Worlds Publishing.
- Rosengren, D. (2010). *Människans livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandberg, C. (2015). *Sverige vill inte ratificera ILO 169*. <http://www.samer.se/4935> (Hämtad 2019-02-21).
- Salomon, F. (1980). Wizard of the Four Winds: A Shaman's Story. DOUGLAS SHARON. *American Ethnologist*, 7, 581-583.
- Skott, C. (1998). *Bota blod och läka hjärta*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Seymour-Smith, C. (1986). *Macmillan dictionary of anthropology*. London: Macmillan.
- Sharon, D. (1978). *Wizard of the four winds : A shaman's story*. New York: Macmillan.
- Tegmark, M. (2014). *Vårt matematiska universum*. Stockholm: Volante.
- Tonkin, E. (1992). *Narrating our pasts : The social construction of oral history*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vetandets värld. (2018). *Att ge naturen rätt: Här är floden med egna rättigheter*. <https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1083318?programid=412> (Hämtad 2019- 01-03).
- Wikipedia. (2018). *Bildernas opålitlighet*. https://sv.wikipedia.org/wiki/Bildernas_op%C3%A5litlighet (Hämtad 2019-01-03).